

Keisarin og eg

Karlamagnus gjörðist ríin hetja. So skjótt sum eg dugði so frægt at lesa, fór eg at lesa alt, eg fekk hendur á, um keisaran. Antologiina, kvæðabókurnar hjá Jóhanni Patursson, Corpus Carminum Faeroensium.

Og nú koma trupulleikarnir. Tað er eingin ivi um, at kvæðayrkjararnir hava hildið við teimum kristnu. Teir kristnu striddust sannleikans stríð móti myrkursins heidnu fjøldum. Men kvæðayrkjararnir vóru samstundis yrkjarar, summir teirra enn tá frálíkir yrkjarar. Hoast eg ógvuliga treyðugt vildi viðganga tað, skilti eg, sum eg las, innast inni, at summir av heidningunum mangan vóru bæði erligari, djarvari og menniskjansligari enn teir kristnu. Skaldagavurnar hjá kvæðayrkjaranum tóku stóð undan sjónarmiðum hansara.

Tak t.d. Angulund kong. Hann var hevuðsfiggindi Karlamagnusar. Hann var oddamaður hjá heidningunum. Hann var sjálvur myrkursins drottur. Hann átti av røttum at verið ein iholdan av øllum, ið ónt og ljótt var. Hetta helt eg eisini í fyrstuni. Men kvæðini visa okkum nakað annað. Tá ið teir báðir, ljósins og myrkursins umboð, mótast í Runtsivalsstríðnum, og Karlamagnus höggur beini á Angulund kongi av um knoini, verður sagt soleiðis frá:

*Tað var reysti Angulund kongur
læt ikki á sær finna,
stubbarnar setti hann niður í jørd
og bardist ikki minni.*

*Ruddu teir á Angulund kong
fjoruti mannbúkar,
hann var ikki við vápnum vegin,
har fyrri læt hann luta.*

Hesi orðini sattu iva í mitt sinni. Hetta var ikki fyrri mark. Her var ikki gingið rætt til. Samstundis birtist í minum sinni ein loynilg, ikki heilt viðgingin, virðing fyrri Angulund kongi. Tað kundi ikki vera nokur bloka, ið eingin, sjálvst ikki keisarin Karlamagnus, kundi vinna á.

Eisini í Amunds rimu var ein tilburður, sum víkaði tað døkku myndina av Angulund kongi. At teir heidnu skuldu hava kenslur sum onnur fólk, var sjálvandi púra óhugsandi. Kortini verður sagt soleiðis frá, tá ið Gyðin jall fer fyrri Angulund kong við høvðinum á soni hansara:

*Tað var Angulund kongurin
alla gleði misti,
triggjar reisir á einum sinni
blóðugt hovar kysti.*

Hetta orindið er, við sínum barbariska glæstri, so hugtakandi, at hann ið einaferð hevur hoyrt tað sum barn, gloymir tað ongantíð aftur. Ein illgruni var vaknaður í mær. Hann, sum soleiðis bar seg at, var ikki bara eitt kensluleyst ómenniskja. Tann svart-hvita myndin, har teir kristnu vóru teir goðu og teir heidnu teir óndu, var skeiklað.

Hóast bílætið av heidningunum broyttist, helt eg trúliga fast við mína virðing fyrri keisaranum. Hann var hetjan yvir øllum hetjum. Hann var kanska, djúpast sæð, eitt faðirbílæt. Ivaleyst havi eg eisini sett meg sjálvan í hansara stað.

Men sum eg las víðari, kvæði fyrri kvæði — og rimurnar um Karlamagnus eru sum kunnugt nógvar, — fekk mín skínandi hetjamynd ein sméttin fyrri og annan eftir. Keisarin leyp framav. Hann læt aðrar vinna sær neisur. Hann brúkti sjálvur snildir, ið vóru honum óverdugar. Viðhvørt var tað ikki sørt, at hann gjørdi sær fyrri skommum. Í Aligast rimu lá hann og lúrdi inni undir eini song. Eg helt ikki hetta sømdi seg einum keisara. Í Oddvalds rimu kemur heidningurin Oddvald inn á borgina og, sum ríman tekur til, »hann tók um keis-

arans hvíta skegg og lyfti hann upp úr sæti«. Hetta var at lata ov nógv um seg ganga — og enn tá á síni egnu borg! Í Geipa tatti spyr keisarin, um nakar veit hansara yvirmann, og tá kona hansara, nevnið keisaran á Miklagarði, lovar hann at brenna hana á báli!

Tað var ikki torført, sjálvst hjá einum barni, at fáa eyga á tann illsinta og fáfongda reyparan, ið goymir seg undir hesum orðunum.

Men tann dyggasta sméttin fekk mín hetjamynd, tá eg kom til Flóvants rimu. Onkur minnist kanska, hvat ið hendir í hesum kvæði. Flóvant, frændi keisarans, kemur av óvart at stoyta niður á ein hertoga, tá hann skal skeinkja við høvið hjá Karlamagnusi. Hertogin slær hann, so hann fer at bløða nasablóð. Flóvant höggur eftir hertoganum, sum fellur deyður niður fyrri fótunari hjá Karlamagnusi. Flóvant flýggjar, við keisaranum í helunum á sær. Hann kemur til frúnna Ljósulind, sum biður hann krógva seg í skóginum. Men keisarin finnur hann. Tá veit Flóvant sær ikki onnur ráð enn at royna at verja seg, so frægt hann er mentur. Tað visir seg tá, at Flóvant, »pútusveinurin«, vinnur á keisaranum. Hann letur keisaran úr og blakar hann í eitt skarnsdiki. Tað var ikki við goðum tannabiti, eg las hetta orindi um mína mætt hetju og háttvirdu fyrmynd:

*Har komu sveinar ríðandi,
tókust komnir í vanda,
naknan sou teir harra sin
djúpt í diki standa.*

Sum lesarin ivaleyst grunar, var keisarin blivin meira livandi í minum huga enn tey fólk, eg mætti á áljosum degi. Og eg haldi meg vita, at ikki bara eg, men mangur annar feroyingur — og fyrr í tíðini flestu feroingar — hevur kent tað soleiðis. Fyri teimum hevur kvæðaheimurin næstan verið veruleiki. Men tað var munur á kvæðakappunum.

Sjúrður Sigmundarson og Brynhild Buðladdottir hoyrdu heima í eini fjarari sagnaeld, tá menn skiltu fuglamál, og tá ormar goymdu at dýrum gripum. Karlamagnus stóð teimum gomlu feroingunum nærri. Hann var meira menniskja enn hetja, meira veruleiki enn søgn. Hann hevði dygdir. Men hann hevði eisini stórar veikleikar. Hann kundi verið ein teirra. Tað hevði ikki verið torført at hugsa sær hann, sitandi við endan á brúðleypsborðinum, ella ríðandi inn um bogarðarnar, meðan Ljósivant skygdi í sólini. Í Amunds rimu er eitt orindi, sum sigur eitt sindur um hesa lýsingina av keisaranum sum menniskja. Keisarin er, sum ikki eina ferð, lopin framav, hevur herjað á ein heidning, sum visir seg at vera hansara yvirmaður. Hann kemur livandi frá hesum, men ikki av egnum ávum. Keisarin tekur soleiðis til, tá hann er komin heilskaður heim:

*Svaraði keisarin Karlamagnus,
tað var mær so líkt,*

Stuttsøga eftir Hanus Andreassen

Seinni partur (fyrri partur var í
blaðnum 5. júní)

*tað verður ikki í míni ævi,
eg komi mær aftur í slíkt.*

Í orðinum er meira enn ein feril av sjálvspeil. Hver skal siga, nú er tíð at gevast. Orðini kundu verið segd av einum eldri manni, eftir ta seinastu ferðina á fjalli ella ta seinastu bjargaferðina.

Fyri at venda aftur til mín sjálvan, so gjørdist mín keisaradýrkari. at enda so stór, at eg hálvavegna kom í neyð av henni. Keisarin var við í minum spæli um dagin. Eg droymdi um hann um næturnar. Eg hevði marruna av honum. Til endans rann hann eftir mær í svøvn, ikki til at kenna aftur, í óhugnaligum, kryptiskendum dreymaliki.

Men so hendi nakað, sum, hugsi eg, var við til at gera enda á hesum skili, ella óskili. Í triðja Bragdar tatti kom eg til hetta orindi:

*Keisarin av Fraklandi,
hann skuldi til kirkju ríða,
tá ið hann kom har mitt á leið,
fekk hann helsótt stríða.*

Hesar reglurnar vóru mær eitt sindur torskildar. Eg visti ikki, hvat helsótt merkti. Men eg grunaði á tí eitt sindur hattiðarlaga orðalagnum, at her var einki gott í væntu. Eg las víðari. Nokur orindi seinni var eingin ivi um, hvat ið hent var:

*Eystan fyrri kirkjuna,
ið dreingir eyka tal,
dimmur er hesin dapri dagur
niður í mold at fara.*

Keisarin var deyður.

Eg gekk leingi og mestsum ótaðist innan í mær sjálvum. Eg hevði livað so leingi við keisaranum, og tað var mær næstan ógjörligt at skiljast frá honum. Umaftur og umaftur fór eg eftir bókini, nærkaðist varliga, við ótan í huganum, staðnum, har orðini stóðu. Men tað segði tað sama. Keisarin var deyður.

Hesa kensluna av tómleika, henda svára saknin, ið kundi vara í vikur, kom ein at kenna umaftur og umaftur í framtíðini, tá ið ein personur læt liv, ið var so livandi yrktur, at hann í eins huga hevði fingið hold og blóð.

VI

Fólk nú á døgum, sum lesa ella hoyra kvæðini, fáa ógvuliga ymiskt burtúrur. Summum tykja seg tey ivaleyst fjar, ikki til at skilja, óviðkomandi — forn hugsan, forn myndir, fornt yrkingarlag. Onnur aftra seg kanska av teimum blóðugu tilburðunum og teimum mangan ógvislugu og avgjördu myndunum. Men fyrri øll bókmentaáhugað og fyrri øll, sum nærkast kvæðaskaldskapinum við opnum sinni, og fyrri øll, sum eru vaksin upp við kvæðunum og dansinum, eru tey skaldskapur, ið stóðum so høgur skaldskapur, at einki, sum er ella verður yrkt á feroyskum, fær rokkið hægri.

Hyggja vit gjøllari at hesum skaldskapinum, sæst, at hann er ójavnur og ymiskur í dygd og slag. Ein stórir partur av hverjum kvæði er vanlig, hóvlig frásøgn. Vit hoyra um skip, sum sigla yvir hev. Um menn, sum ríða á bardaga. Um drongin, sum veksur upp í ríkinum. Uppi í hesum partinum av kvæðaskaldskapinum eru fäst orindi, sum ganga aftur í øllum kvæðum, endurtøkur, ifylla, orindi, sum líkjast, óneyðug orindi.

Inn ímillum hesi orðini kemur eitt heilt annað slag av skaldskapi, har yrkjarin líkasum hevur seg uppfrá, við ramligari máli, glógvandi myndum, innblástum líknilsum. Í hesum partinum av kvæðaskaldskapinum verður sagt frá teimum stóru hendringunum og avgerandi lötunum. Tá ið kappin letur liv. Tá ið hann ella hon í sjónum ella dreynum sær sína lagnu. Tá ið rokin stendur til skýggja upp, og mótsøðumennir hittast.